

már felirat (fémgyűjtők, sírkő-újrahasznosítók), vagy ahol az teljesen olvashatatlan volt – ott a füzetben a rovat üres. A „hiteles füzetet” hiába böngészünk oda-vissza, a számomra kedves neveket annak ellenére nem találtuk, hogy a halottak anyakönyvében mindkettőjükre ráleltünk.

Hát ennyi minden bomlott ki a baláni sírról szedett fűszálak bekeretezett

képecskéjéből. Mint korábban említettem, a baláni emlék-fűszálak után még nyolc sírről szedtek levelet-fűszálat az emlékező utódok. A megőrzött emlékü sírok közül mára az összes erdélyi sír nyomtalanul elpusztult. Ha az elején említett kép nem lenne, akkor Lukács Róza és Jessenszka Viktória emléke holt betű lenne, így pedig élő emlék.

dr. Issekutz Sarolta

Czetz János emlékének őrzése a magyarországi és erdélyi közösségben

Működésünk legelején már fontosnak tartottam az 1848-49-es szabadságharc magyarörmény hőseinek bemutatását, akiknek életpályája, önfeláldozása példaértékű, a közösség identitásának erősítését szolgálja és példaképként szolgál a fiatalok számára is. Felelevenítettük a 13 aradi vértanú szerepét a szabadságharcban, köztük *Kiss Ernő* tábornok, *Lázár Vilmos* ezredes, valamint *Czetz János* - a szabadságharc legifjabb tábornoka személyét. A szabadságharcban további közel 70 magyarörmény honvédtiszt vett részt a nagyszámú honvédség mellett, az erdélyi örménység összlétszámát felülreprezentálva. *Gr. Teleki Sándor* nemhiába jelentette ki, hogy az erdélyi örmények „magyarabbak a magyarnál”. *Czetz János* tábornok személyiségét és életpályáját átfogóan először *Dr. Petri Edit Czetz János c.* tanulmányából ismerttettem meg, melyből részleteket publikáltunk a füzetek hasábjain. 1848-as rendezvényeinket mindhárom hősünk arcképével díszített meghívókkal, plakátokkal hirdettük meg, hogy

nemes arcvonásukat is megőrizzük emlékezetünkben.

Több kiadványt is megjelentettünk e témakörben:

1. Bona Gábor: Az 1848-49-es szabadságharc örmény hősei (1995, Bp.)
2. Bona Gábor: Az 1848-49-es szabadságharc örmény hősei (1995, Bp.) angolul és örményül
3. Dr. Kedves Gyula: Czetz János, a szabadságharc legifjabb tábornoka (1996, Bp.)
4. Czetz János: Emlékezéseim (2001, Budapest)
5. Dinyés László: Ismeretlen 1848/49-es dokumentumok (2004, Bp.)
6. Délvidéki örmény nemesek – Elemér – Écska – Nagybecskerek (2010, Bp.)
7. ARMENIA magyar-örmény havi szemle 1887-1907 (Szongott Kristóf kiadó, Szamosújvár) DVD kiadvány (Bp. 2011)

A Fővárosi Örmény Önkormányzat 1995-ben határozatot hozott, amelyben az

Aradi Vértanúk Napját (október 6.) ünnepnapnak nyilvánította az erdélyi magyarörmények számára. Megünnepléséhez kopjafát rendelt Erdélyből, Zetelakáról. Ezen hordozható kopjafán az aradi vértanúink neve szerepel, akik tiszteletére lett felszentelve és amelynek megkoszorúzása éves ünnepi megemlékezéseink záró akkordja volt a Városháza Dísztermében harangzúgás kíséretében.

Az Egyesület éves barangolásokat rendezett Erdélybe, őseink földjére, felkeres-

Koszorúzás Czetz János emléktáblájánál (III. ker.) szeptember 6-án: Eszergály Zsófia és dr. Issekutz Sarolta

ve Czetz János szülőhelyét, Gidófalvát (koszorúzás a templomkertben, a Polgármesteri Hivatal falánál a márvány emléktáblánál, Czetz János domborművénel).

Aradon rendszeresen koszorúztunk a 13 aradi vértanú emlékművénel, valamint a Szabadságszobornál, amelynek újraállításához jelentős pénz-adományt juttattunk el és könyvbemutatót (5.) rendeztünk a felállítás napján a szabadságharc hősei emlékére.

Elkészítettük *Domonkos Béla* érdi szobrászművésszel az aradi vértanúink és Czetz János tábornok domborművét, kiállításainkon és megemlékezéseinken kiállításra kerülnek.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szervezésében 1998. május 30-án katonai tiszteletadás mellett megkoszorúztuk Czetz János emléktábláját a szabadságharc kitörésének 150. évfordulója alkalmából a Bp. III. ker. Czetz János u. 2. számú ház falánál. Az ünnepségen jelen volt *Horatio Antranik Chalian* argentin nagykövet úr (aki apai-anyai ágon örmény gyökerű volt) és a Magyarok Világszövetsége képviselője is. Emlébeszédék és a közeli általános iskola diákjainak műsora emlékezett a székely-örmény-argentin hősrre. A rendezvényről hírt adtunk a füzetek hasábjain. Több éven keresztül tartottunk megemlékezést a helyszínen az argentin nagykövetséggel.

1999-ben felvettük a kapcsolatot a budapesti Czetz János rokonságon keresztül (*Dr. Sasi Nagy István*) vitéz *Ladányi Domonkos* ny. katonatiszttel, a Buenos Aires-i magyar közösség egyik vezetőjével, aki részt vett a gidófalvai barangolásunkon is és megszervezte, hogy egy ezüst, 3 részes szelencében 3 marék föld kerüljön adományozásra a Buenos Aires-i Katonai Akadémia részére Czetz János szülőháza kertjéből, a piski csatamezőről és a nagyszebeni csata helyszínéről. A szelence az Akadémia Múzeumban került elhelyezésre. Tudósított arról is, hogy a

fővárostól 550 km-re Santa Fé városában Czetz Jánosról elnevezett katonai alakulat, egy műszaki ezred létezik, amelynek díszöltözete Czetz Jánosnak köszönhetően a 48-49-es korabeli magyar honvéd egyenruhával megegyező. A Katonai Akadémia vezetése egy ünnepségükre meghívta a budapesti leszármazottat Argentínába, aki családi adományként elvitte Czetz János bronz domborművét a Katonai Akadémia számára.

Az argentinai magyarokkal kapcsolatosunk élő, Czetz János egyik hűgának leszármazottja Buenos Airesből tudósítja a füzeteket a Czetz Jánossal kapcsolatos rendezvényekről, így a 2015. májusában dr. Kövér László parlamenti elnök úr látogatásáról is az El Palomar Katonai Akadémián. Beszámolt arról, hogy valamilyeni előadó ismertette a tábornok magyar-örmény származását, 48-as sikereit és Argentínában a sokrétű sikeres munkálkodását. Három nemzet hőse volt, magyar, örmény és argentin. Még ma is a tisztek kiképzése Czetz János saját kezűleg leírt

spanyol nyelvű rendeletei, ajánlásai, szabályai alapján történik. Emlékét emléktáblák, mellszobra és egy székelykapuba faragott portréja is ébren tartja.

Czetz János tábornok emlékét évente felelevenítettük *Budai Merza Pál* brassyói rokon visszaemlékezéseivel a Füzetek hasábjain. Tőle tudtuk meg, hogy amikor *Mészáros Lázár*, későbbi hadügyminiszter és akadémikus, tudomására jutott, hogy 1844-ben megjelent *Czetz János Magyar hadnyelvtan* c. műve Pesten, megkereste a szerzőt, akivel haláláig tartó baráti kapcsolatot ápolt. Czetz János a betegágyánál is látogatta Angliában, az emigrációban is segítettek egymást. 1858-ban Mészáros Lázár temetését és emlékiratainak kiadását is Czetz János intézte.

Érdemes tudni, hogy 1849-ben Kalotaszegen, amikor Bem tábornok megérkezett Erdélybe és átvette a sereg irányítását Czetz János őrnagytól Csucsán, ennek emlékére 1999. októberében a református templomban *Petrás Mária* kerámia-művész Bem József tábornok és Czetz János

Koszorúzással emlékeztek Czetz János honvédtábornok halálának évfordulóján, szeptember 6-án a róla elnevezett utca sarkán (III. kerület). Az emlékezés virágait a Magyar Hadtudományi Társaság, az Argentin Köztársaság Nagykövetsége, a Fővárosi Örmény Önkormányzat, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és Óbuda-Békásmegyér Önkormányzatának képviselőitében Theisz Bálint kabinetvezető és Borbély Rita főtanácsadó helyezte el.

tábornok közös kerámia domborművét avatta fel a Magyarok Világszövetsége, a Pro Kalotaszeg és a Kalotaszegi Nőszövetség.

Szamosújváron a Czetz János tábornokról elnevezett cserkészcsapat tartotta ébren a fiatalságban a tábornok szabadságharcban tanúsított kimagasló eredményeit, majd az argentinai szakmai helytállását. A hős emléktábláját minden évben rendezvény keretében koszorúzták meg. A cserkészcsapat működését az EÖGYKE támogatta.

Gyergyószentmiklóson az örmény katolikus templom kertjében az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület által vagy 10 éve ajándékba adott Czetz János emlékplakett (*Gergely István* kolozsvári szobrászművész alkotása, gipsz, ezüstözve) szolgált a közösség megemlékezésein.

Az Egyesület 2015-2016-ben országos középiskolai tanulmányi versenyt rendezett 19 tanintézmény közreműködésével magyar világi- és egyházi tanintézetek diákjai számára, amelynek egyik célja a magyar kultúrába és történelembe beágyazódott magyarörmény kultúra és történelem személyiségeinek megismertetése volt. A 1848-49-es szabadságharc örmény hőseiről szóló kiadványaink is tananyagok voltak, a verseny során sikeresen számoltak be Czetz János tábornok katonai és polgári tevékenységéről, az aradi vértanúkról.

A szabadságharc bukása után a méltatlanul elfeledett Czetz János tábornok emlékét *Szongott Kristóf* szamosújvári tanár

elevenítette fel, aki az 1800-as évek végén levelezést folytatott a szabadságharc hőseivel és buzdította haza-térésre, majd sikertelensége miatt az emlékiratai megírására ösztönözte. Czetz tábornok választleveleit az ARMENIA magyar-örmény havi szemlében publikálta. Szongott Kristóf halálát követő 100 év múlva sikerült az ARMENIA 1887-1907-ig tartó 21 évfolyamát az EÖGYKE-nek megszereznie és digitalizált formában a közösség és a közgyűjtemények számára elérhetővé tennie.

Budapesten a magyar-örmény közösség az örmény katolikus templom (1114 Bp. Orlay u. 6.) falán elhelyezett márványtáblánál, magyarörmény hőseink domborműveinél is koszorúz minden évben a forradalom és szabadságharc emléknapján.

Az EÖGYKE tette ezt mindmáig minimális állami támogatással, az Országos Örmény Önkormányzat támogatása nélkül. Ugyanis mindezen tevékenységünket a XX. sz. utolsó évtizedeiben beköltöző örmények által vezetett országos önkormányzat nem tartotta örmény kulturális tevékenységnek, ezért nem támogatta, sőt megakadályozta az egyéb nemzetiségi támogatások megszerzését is.

(Elhangzott 2017. május 26-án a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a Magyar Hadtudományi Társaság és a Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálatá által szervezett, a Zrínyi Miklós Laktanya Dísztermében tartott Czetz János emlék-konferencián)